

Federico Fuentes

Kuppförsök eller valfusk i Venezuela?

Ur *Links International Journal of Socialist Renewal*, 28 augusti 1924

*Reinaldo Iturriza López, författare, sociolog, politisk aktivist och chef för Centrum för Studier av Socialistisk Demokrati, diskuterar i denna intervju de helt olika – och inadekvata – versionerna om presidentvalet i Venezuela. 2013-2014 var han minister för kommuner och sociala rörelser, 2014-2016 kulturminister (i Maduros regering).*¹

Presidentvalet den 28 juli liknar en upprepning av tidigare val där oppositionen åter talar om valfusk och regeringen än en gång fördömer ett kuppförsök. Vad är din bedömning?

Tillåt mig först av allt göra en genomgång av de typiska påståenden som hörs varje gång det är val i Venezuela. Vanligen är utgångspunkten – med empiriskt stöd – att två antagonistiska parter står mot varandra: en knuten till den Bolivarianska revolutionens program, den andra motståndare till det.

Detta ger upphov till olika tolkningar om varför den förra haft makten i 25 år. En del av vänstern tenderar att se det antal segrar Chavismen radat upp som bevis på den enorma motståndskraft dess bas besitter och den odiskutabla förmågan hos ledningen för den att neutralisera imperialismens attacker och hindra de mest reaktionära krafterna från att återta makten. Högern å andra sidan bygger upp en version där Chavismens grepp om makten bara går att förklara med dess auktoritära karaktär: alla valsegrar är endera tvivelaktiga eller saknar legitimitet och är resultatet av manipulation av massorna från regeringens sida, dess urskiljningslösa användning av allmänna tillgångar under valkampanjerna, direkta hinder för oppositionsledare att kandidera, eller valfusk. En annan del av vänstern håller med om en del av de åsikterna i ett försök att avskilja sig från Chavismen med hänvisning till att den är auktoritär, inte respekterar principen om demokratiskt maktskifte, manövrerar mot oppositionen, trycker ner folkliga demonstrationer, beskär fri- och rättigheter, kontrollerar institutionerna och gör sig skyldig till ekonomiskt ohållbara åtgärder.

Den del av vänstern som är mer positiv till den Bolivarianska revolutionen tenderar att peka på de dubbla måttstockar Venezuela bedöms utifrån. Man framhåller att det som ser ut som misstag, brister eller överdrifter hos Chavismen är något som betraktas som normalt i alla andra demokratiska länder – för att inte tala om den tystnad som råder kring verkligt diktatoriska regimer eller i samband med folkmordet i Gaza, till exempel.

Så ser fakta ut och de olika tolkningarna av dem, sammanfattat på ett ganska tillyxat sätt. Med jämna mellanrum äger val rum i Venezuela där olika krafter står mot varandra. Och så fort resultaten blir kända övergår det till en debatt om vad som hänt baserad på förutfattade politiska meningar. Så ser det ut, så har det varit och i princip tyder allt på att det kommer att fortsätta så. Egentligen är det rätt meningslöst att försöka förklara dessa olika tolkningar eftersom vi redan vet att de bara avspeglar på förhand intagna ståndpunkter, osv.

Om man verkligen är intresserad av att förstå det som händer i Venezuela måste vi i stället börja med det som verkligen hänt, dvs med odiskutabla fakta. Eftersom detta var ett presidentval räcker det inte med att fokusera på de konkurrerande politiska krafterna – vilket förstås också inkluderar det ödesdigra inflytande som USA-imperialismen utövar – utan framför allt på det som ska råda suveränt: dvs folkets suveränitet, medborgarna.

Det första man ska ha klart för sig är att de venezolaner som röstade den 28 juli gjorde det i

¹ Se (engelska Wikipedia): [Reinaldo Iturriza](#)

ett läge av djup kris för den politiska representationen. Allmänt sett har politikerklassen aldrig legat så illa till under de gångna 25 åren. Å ena sidan har vi en anti-chavistisk politikerklass som lider av den samlade tyngden av en rad nederlag, föraktad av sin sociala bas, ett offer för sina egna motsättningar, i avsaknad av ett oomstritt och enat ledarskap, med liten strategisk vision, dominerad av USA:s regering och som betalar priset för den antidemokratiska alliansen som förskingrat dess samlade politiska kapital. Å andra sidan har vi en styrande klass som också är offer för sina egna motsättningar. Detta ledde till en intern dispyt, där de mest konservativa och pragmatiska tendenserna tog hem spelet och drev igenom vad [den italienske marxisten Antonio] Gramsci betecknade som den passiva revolutionens anti-program. Detta i sin tur fick arbetarklassen att upphöra med att utgöra ryggraden åt det styrande maktblocket.

Alltsedan den styrande klassens nederlag i parlamentsvalet 2015 (ett klart tecken på sprickan i detta nationella och folkliga block), men i synnerhet sedan september 2018 och framåt (när man började genomföra ett ortodoxt-monetaristiskt ekonomiskt program) har denna styrande klass försökt ombilda sitt block av krafter uppifrån tillsammans med delar av kapitalistklassen. Denna process skapade förutsättningarna för det gradvisa sönderfallet för dess politiska styrka underifrån. Det senaste decenniet har stora delar av det som en gång var regeringens stöd inom arbetarklassen avskilts från Chavismen. En stor del av det venezolanska samhället befinner sig åter i en ”*situación de vaciamiento ideológico* (ett tillstånd av ideologisk tomhet), för att använda ett uttryck myntat av [den bolivianske marxisten René] Zavaleta Mercado. Det fenomenet har inte existerat i landet sedan 1990-talet och, det bör noteras, var ett politiskt problem av största betydelse som Chavismen lyckades lösa.

Vad är konsekvenserna av allt detta för presidentvalet den 28 juli? För det första stod det klart att båda grupperingar gick in i kampanjen med sina respektive sociala baser kraftigt försvaga- gade. För det andra att den strategiska förändring som den styrande klassen genomfört innebar att vi ställs inför något som tidigare tagits för givet: att valet är en uppgörelse mellan två antagonistiska historiska projekt. Det förekom så gott som ingen programmatisk debatt under hela valkampanjen. För det tredje, och direkt kopplat till den föregående punkten, en betydande del av medborgarna – de som befinner sig i ”ett tillstånd av ideologisk tomhet” – utövade sin rösträtt trots att de inte kände sig representerad av någon kandidat. Slutligen, en betydande del av rösterna på oppositionens kandidat återspeglade inte någon identifikation med anti-Chavism, utan handlade egentligen om en röst mot regeringen. Motsatsen gäller också: delar av de röster den officiella kandidaten fick avspeglade inte något stöd till regeringen, utan snarare att man var motståndare till en potentiell seger för ultrahögern.

Det är viktigt att understryka att med ett sådant scenario var det avgörande att valmyndigheten inte lämnade något utrymme för tvivel angående resultatet, genom att garantera att röstningen granskades och att valresultaten offentliggjordes vallokalt för vallokalt. Så skedde inte, men ännu värre var att Nationella valrådets (CNE) förklaringar om varför man inte klarade av att uppfylla sitt uppdrag – nämligen att röstsystemet blivit hackat – helt enkelt var otillräckliga, för att uttrycka det milt.

Allt detta innebar att sedvanliga tolkningar av vad som hänt i Venezuela sedan den 28 juli är fullständigt otillräckliga. I bästa fall baseras de på ytliga tolkningar och i värsta fall på total okunskap av vad som hänt under de senaste åren när det gäller styrkebalansen mellan de politiska krafterna. Det står också klart att vi, bortsett från de olika versionerna av vad som hänt (valfusk eller försök till statskupp), har hamnat i en situation där rimligt tvivel, och med en genuin obehagskänsla, kopplat greppet om det venezolanska samhället. De folkliga protester som ägde rum den 29 juli var en direkt konsekvens av detta. Det står helt klart att båda sidor försökte ingripa i händelserna den dagen: den ena genom att försöka utnyttja missnöjet och åstadkomma oroligheter, den andra genom att med våld upprätthålla ordningen.

Vi kan förvisso säga att idag härskar ordning i Venezuela, men kvar dröjer sig en känsla av tvivel och obehag.

Varför tror du att CNE och regeringen hittills inte klarat av att visa en närmare genomgång av resultat och röstsammanräkning? Hur ser du på utlåtandet från Högsta domstolen?

Det kan vara värt att erinra om den exakta ordalydelsen i vad valrådets ordförande Elvis Amoroso yttrade när han tillkännagav det första officiella resultatet tidigt på morgonen den 29 juli. Så här lät det: ”Resultaten vallokalt för vallokalt kommer att finnas tillgängliga på Nationella valrådets hemsida om några timmar, som traditionellt varit fallet, tack vare det automatiserade röstsystemet. Vidare kommer resultaten att överlämnas till politiska organisationer på en CD i överensstämmelse med lagen.” Som jag tidigare sade skedde detta inte och förklaringarna till varför har dessutom varit helt otillräckliga.

Jag skulle vilja tillägga att publiceringen av dem i uppdelad och verifierbar form inte bara är en teknisk fråga, det handlar om något helt avgörande: vi talar om något som både är en förpliktelse för valmyndigheten och en rättighet för Venezuelas folk, som känner det som att de blivit bestulna på denna rättighet. Situationen har inte förändrats genom Högsta domstolens beslut, där de resultat CNE lämnat godkändes samtidigt som den uppmanades att publicera dem i enlighet med vad lagen stipulerar: dvs inom 30 dagar efter att en ny president för republiken har utropats.

Vad säger du om den roll olika regeringar i Latinamerika spelat?

Jag vill lyfta fram den roll som regeringarna i Colombia, Brasilien och Mexiko spelat. Enligt min uppfattning drivs de av ett verkligt intresse att medla mellan de rivaliserande parterna samtidigt som de ger prioritet åt erkännande av folkviljan. Deras offentliga uttalanden har i varje fall hittills präglats av sunt förnuft, vilket jag ser som avgörande i nuläget. Jag anser det vara korrekt att framhålla behovet av ”öppen publicering av uppdelade och verifierbara data”. Den inställningen är i linje med intressena hos majoriteten av arbetarklassen i vårt land.

För att vända blicken bakåt, hur hamnade vi i denna situation? Framför allt, hur skulle du karakterisera den kurs som Nicolás Maduros regering slagit in på de senaste åren?

Jag gav tidigare en del av bakgrunden för att vi ska kunna förstå hur den nuvarande situationen uppstått. Men jag skulle vilja tillägga följande: jag förstår fullständigt varför konsekvenserna av imperialisternas ekonomiska belägring av Venezuela så ofta återopas som förklaring till den oreda som råder. Dessutom skulle jag säga att orsaken ärt uppenbar: denna belägring har exponentiellt förvärrat alla de skador befolkningen åsamkats av den ekonomiska kris som rådde redan före exempelvis de första sanktionerna som infördes mot *Petróleos de Venezuela* i augusti 2017. Vi talar om bestraffningar och illegala åtgärder som syftat till att påskynda den nationella ekonomins sammanbrott och, för att uttrycka det rakt på sak, åstadkomma mänskligt lidande och död. Under sådana omständigheter, i ett sådant extremt läge, blir det naturligt för ett samhälle som det venezolanska – som i årtal upplevt en intensiv politisering – att väga de skador sådana attacker orsakat mot de beslut som den politiska ledningen fattat för att kringgå dem. Om det går att säga att något är djupt rotat i den genomsnittlige venezolanske medborgarens politiska kultur är det övertygelsen om att den politiska ledningen måste ta sitt ansvar inför sådana utmaningar – Hugo Chávez spelade en fundamental roll för detta.

Och den regerande klassens sätt att hantera den situationen var att framställa det som att det inte fanns något annat alternativ än de åtgärder som slutligen antogs, till exempel den ekonomiska politiken. Det var ett första dåligt tecken. Med andra ord gavs inget utrymme för öppna, demokratiska och avgörande diskussioner om olika alternativ, av det enkla skälet att det bara

gavs ett enda alternativ. Men om detta enda alternativ hotade de strategiska målen för den bolivarianska revolutionen som sådan? Otur. När väl den styrande klassen väl integrerat denna logik var enda sättet att få bukt med hyperinflationen, för att ta ett exempel, att fortsätta med de åtgärder som vidtagits sedan september 2018: drastiska nedskärningar av offentliga utgifter, lönesänkningar till historiskt låga nivåer, avlöning av arbetarklassen i form av bonusar, osv.

Denna kedja av materiella försämringar (som ju alltid på samma gång innebär moraliska försämringar och på ett drastiskt sätt påverkar sociala relationer) tillsammans med en imperialistisk belägring som exponentiellt förvärrat det materiella läget och den politiska utarmning det innebär att utesluta varje alternativ för att få bukt med läget är förklaringen till det mycket allvarliga i att en stor del av medborgarna kunde gå så lång som till att se ultra-högern i Venezuela som ett tänkbart politiskt alternativ.

Hur har olika delar av den radikala vänstern reagerat på valet? Vilka möjligheter finns att stärka vänstern under rådande omständigheter?

Jag kan besvara din fråga när det gäller den verksamhet jag själv är engagerad i: det finns många alternativ och vi arbetar på att de ska bli fler. Vi försöker skapa utrymmen för att analysera läget utifrån i varje fall ett minimum av intellektuell stringens och ärlighet. I de utrymmena försöker vi väcka upp ur glömskan de mest värdefulla delarna av de revolutionära vänstertraditionerna i Venezuela, försöker förmedla dem till kommande generationer som precis håller på att aktiveras så att de inte känner det som att de måste börja från scratch. Det finns en enorm tradition av kamp och kunskap som kan bidra till att belysa vad som behövs nu och i framtiden. Onekligen är det så att vi upplever en väldigt besvärlig tid, men det kommer inte att vara första eller sista gången vi råkar ut för något sådant. Vi håller inte bara på att skapa kontakter med aktivister i många delar av landet (och utomlands) utan arbetar också på att ge dem bättre politiska uttryck. Dessutom är vi oavsett läget klara över att den revolutionära vänstern inte har råd med att se sig själv som något ghetto, där en handfull aktivister vittnar om självupppoffrande strider tidigare, och så vidare. Som [den venezolanske revolutionären] Alfredo Maneiro lärde oss finns lösningen på landets grundläggande problem både i och bortom vänstern. Den revolutionära vänstern måste vara i stånd att rikta sig till arbetarklassens majoritet och utmärka sig genom sin vilja till makt, som Chávez uttryckte det.

Läget nu liknar en politisk labyrint utan någon tydlig väg ut och då anser jag det vara tid för återhållsamhet och stark karaktär. Handlande som bara drivs av moralisk upprördhet kommer oundvikligen att leda till felsteg. Jag är övertygad om att nya möjligheter kommer att uppstå. Som jag sade, ordning härskar i Venezuela och lugnet är återställt, men det är ett skakigt lugn. Venezuelas folk kommer att få sista ordet.

Översättning: *Björn Erik Rosin.*

Lästips

Fabien Escalona: ["Venezuela styrs av en pseudo-vänster"](#) (29 juli 2024)

Ana C Carvalhaes och Luís Bonilla: [Den Madurovänliga vänstern överger Venezuelas arbetare och folk](#) (20 augusti 2013)

För en sammanställning av äldre artiklar, se [Venezuela](#).